

Lekcja 12

Temat: Powstanie listopadowe.

PRZYPOMINAMY

Kongres wiedeński podzielił ziemie polskie. Zlikwidowano Księstwo Warszawskie, zamiast niego powstało Królestwo Polskie w unii personalnej z Rosją. Pierwsze lata istnienia „Kongresówki” przyniosły rozwój gospodarki i kultury.

NOWE GRANICE PO KONGRESIE WIEDEŃSKIM

1) Likwidacja i podział Księstwa Warszawskiego:

- Wielkopolska – przyłączona do Prus (jako Wielkie Księstwo Poznańskie)
- Toruń – przyłączony do Prus
- Wieliczka i Tarnopol – przyłączone do Austrii
- Pozostałe ziemie Księstwa Warszawskiego – Królestwo Polskie (unia personalna z Rosją)

2) Pozostałe ziemie dawnej Rzeczypospolitej:

- Gdańsk – przyłączony do Prus
- Kraków z okręgiem – neutralne wolne miasto („Rzeczpospolita Krakowska”) pod kontrolą trzech zaborców
- Pomorze Gdańskie pozostało w Prusach
- wschodnie tereny I Rzeczypospolitej pozostały w Rosji

Konstytucja Królestwa Polskiego należała do najbardziej liberalnych w Europie (wolność osobista, równość wobec prawa, wolność wyznania, swoboda druku). W praktyce car łamał te przepisy (np. już kilka lat po kongresie wiedeńskim wprowadzono cenzurę).

KULTURA:

- rozwój teatru (Warszawskie Teatry Rządowe, budowa Teatru Wielkiego w Warszawie)
- rozwój literatury (spór klasyków z romantykami, rozkwit prasy)
- formowanie się inteligencji (ze zubożonej wykształconej szlachty przenoszącej się do miast)

SZKOLNICTWO I NAUKA:

- rozwój oświaty (minister Stanisław Kostka Potocki – kontynuacja prac KEN nad szkolnictwem elementarnym, utworzenie Uniwersytetu Warszawskiego, działalność Liceum Warszawskiego pod dyrekcją Samuela Bogumiła Lindego)
- utworzenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk (Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz)

W tym okresie (1815-30) zmiany następowały też poza Królestwem Polskim:

- ziemie przyłączone do Rosji – odnowienie uniwersytetu w Wilnie, utworzenie Liceum Krzemienieckiego (Tadeusz Czacki), twórczość Adama Mickiewicza
- Wielkie Księstwo Poznańskie – upowszechnienie oświaty (obowiązek szkolny), utworzenie Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu i zbioru dzieł sztuki Działyńskich w Kórniku

– zabór austriacki – utworzenie Zakładu Narodowego Ossolińskich we Lwowie

Powstanie listopadowe i wojna polsko-rosyjska w l. 1830–1831

- granice państw zaborczych
- Królestwo Polskie (Kongresowe)
- wybuch powstania, noc 29/30 listopada 1830 r.
- działania głównych sił powstańczych

- działania głównych oddziałów wojsk rosyjskich
- obszary działań partyzantki powstańczej
- ważniejsze bitwy w 1831 r.
- miejsca przekroczenia granicy i złożenia broni przez wojska polskie
- obszar Rzeczypospolitej Krakowskiej

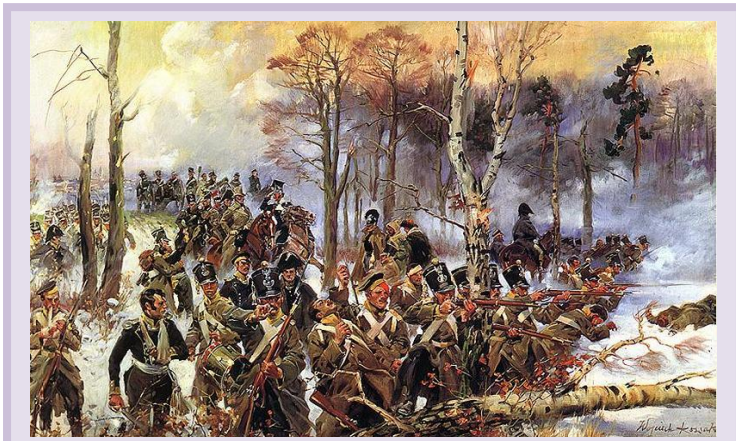
1. GENEZA (PRZYCZYNY) POWSTANIA:

- Łamanie konstytucji Królestwa Polskiego przez cara (cenzura, zakaz manifestacji).
- Brutalne metody dowodzenia armią Królestwa przez wielkiego księcia Konstantego.
- Plotka o możliwości użycia armii Królestwa do tłumienia rewolucji

w innych państwach.

2. PRZEBIEG I CHARAKTER WALK:

- 29/30 XI 1830 „Noc Listopadowa” (nieudana próba aresztowania wielkiego księcia Konstantego przez Sprzysiężenie Podchorążych, przejęcie Arsenалу przez ludność Warszawy, wycofanie wojsk rosyjskich z Warszawy.)
- Radykalizacja nastrojów w sejmie Królestwa Polskiego – uchwała o detronizacji cara jako króla polskiego.
- Od stycznia 1831 r. regularna wojna między armią polską i rosyjską (Rosja zaatakowała w odpowiedzi na uchwałę sejmku o detronizacji cara).

Olszynka Grochowska

Bitwa pod Ostrołęką 1831 na obrazie Karola Malankiewicza

- Najkrwawsza bitwa – Olszynka Grochowska (II 1831: udana obrona Warszawy przed rosyjskim szturmem; 17 tys. ofiar obu stron).
- Walki toczyły się też na ziemiach wcielonych do Rosji (Litwa – m.in. oddział partyzancki Emilii Plater).

Źródło grafik: <https://www.google.com/search?biw=1360&bih=1&ei=vUKnXbnUFO3FrgS6qbWoAQ&q=powstanie+listopadowe+emilia+plater&oq>

- Główni dowódcy: Józef Chłopicki, Jan Skrzynecki (częste zmiany, łącznie 8 wodzów).
- Początkowe sukcesy armii polskiej (Wawer, Dębe Wielkie, Iłganie) zaprzepaszczone przez nieudolność polityków i niewiarę generałów w zwycięstwo.
- Przełom – V 1831 klęska wojsk polskich pod Ostrołką, IX 1831 rosyjski szturm Woli i zajęcie Warszawy.
- Walki wygasły w X 1831; resztki armii polskiej wycofały się do Prus.

Bitwa pod Ostrołką 1831, mal. Juliusz Kossak

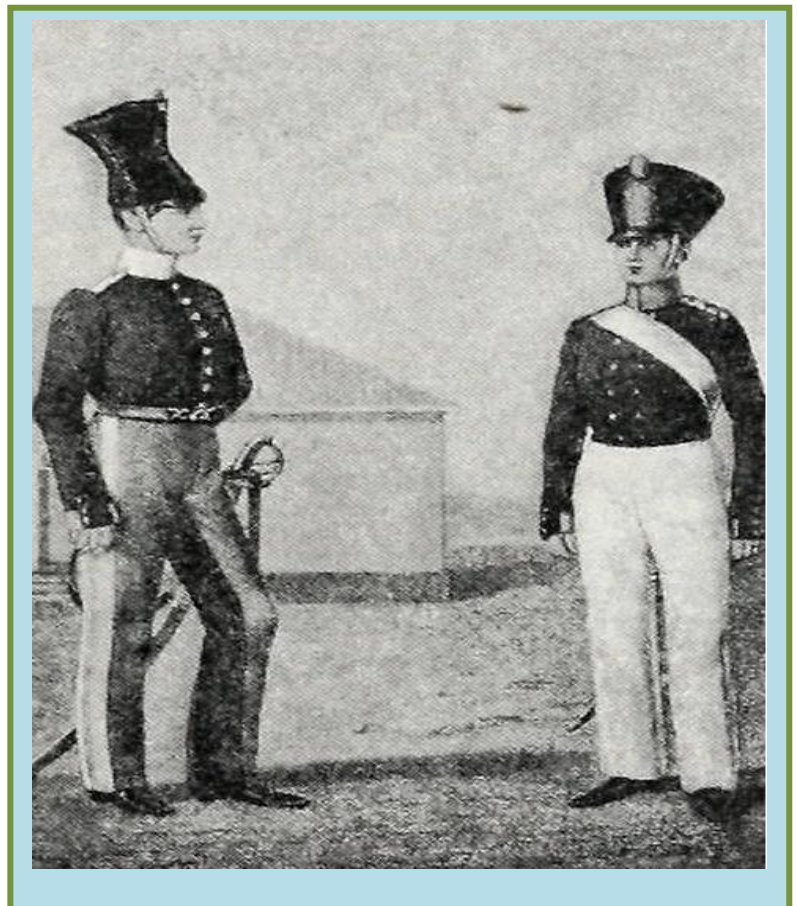

3. SKUTKI BEZPOŚREDNIE:

- „NOC PASKIEWICZOWSKA” – fala represji w Królestwie (rusyfikacja szkół i urzędów, likwidacja szkół wyższych, włączenie armii polskiej do armii rosyjskiej).
- Budowa Cytadeli warszawskiej (za pieniądze z kontrybucji nałożonej na Polaków).
- Wprowadzenie rosyjskich miar, wag i waluty.
- Wielka Emigracja (ok. 11 tys. osób, w tym ludzi kultur i potencjalnych przywódców)
- Likwidacja samodzielności Królestwa (zastąpienie konstytucji Statutem Organicznym, likwidacja sejmu, rusyfikacja urzędów).
- Porwanie polskich dzieci do tzw. batalionów kantonistów

Źródło grafik: <https://www.google.com/search?biw=1360&bih=576&tbm=isch&sa=1&ei=eESnXaHnH-fjrgTF7rHYAg&q=powstanie+listopadowe>

KANTONISTA (ros. Кантонисты) – chłopiec kształcony w tak zwanych szkołach kantonistów w Imperium Rosyjskim (przed 1858) na zawodowego wojskowego Armii Imperium Rosyjskiego. Kantonistami były głównie sieroty, dzieci żołnierzy i pochodzące z ubogich, niemających środków do życia rodzin.

Porwanie dzieci polskich przez żołnierzy rosyjskich na placu Zamkowym w Warszawie (1831). Celem porwania było wcielenie dzieci polskich do Armii Imperium Rosyjskiego i traktowanie ich w tej armii jako kantonistów.

4. SKUTKI DŁUGOFALOWE:

- Marginalizacja Warszawy.
- Paryż stolicą polskiej kultury.
- Rozwój idei mesjanistycznych (Polska „Chrystusem narodów”, który cierpi za innych)

Na pamiątkę Nocy Listopadowej obchodzony jest w wojsku Dzień Podchorążego.

Praca domowa

Obejrzyj:

<https://www.youtube.com/watch?v=mjLdtDX2Xlc>

https://www.youtube.com/watch?v=PHxC_bw-YTc

<https://www.youtube.com/watch?v=egegDYGiSJw>

Oceń czy powstanie listopadowe miało szanse powodzenia. (Pisemnie)

Bitwa pod Iganiami

Królestwo Polskie straciło odrębność stało się częścią Rosji

Wprowadzono Statut organiczny – 1832 roku

**KARY ZA UDZIAŁ
W POWSTANIU:**

- zsyłki na Syberię,
- Konfiskata mienia,
- wcielenie polskich żołnierzy do rosyjskiego wojska (okres 15 lat).

Zlikwidowano sejm i armię Królestwa Polskiego

Zamknięto Uniwersytety w Warszawie i Wilnie

**SKUTKI
POWSTANIA
LISTOPADOWEGO
W KRÓLESTWIE
POLSKIM**

ODRĘBNOŚĆ POLSKI:

- język polski w urzędach
- polscy urzędnicy
- osobny budżet,
- koronacja carów na królów Polski miała odbywać się w Moskwie.

**KARY PIENIĘŻNE NAŁOŻONE
NA POLAKÓW.**

- przymus zapłaty odszkodowań wojennych dla Rosji,
- utrzymanie rosyjskiej armii okupacyjnej.

Budowa **CYTADELI**, w której władze rosyjskie więziły polskich patriotów i rewolucjonistów.